שבילי פנחס

בענין הגילוי הנפלא של השל"ה הקדוש

יעקב אמר ליצחק אביו "אנכי עשו בכורך" אחרי שרבקה הפרידה מעשו את חלק הטוב שבו והלבישה בו את יעקב

בפרשתנו פרשת תולדות אנו למדים על אחת התעלומות הגדולות בדברי הימים של עם ישראל בתקופת האבות הקדושים, הלא היא תעלומת הברכות שקיבל יעקב אבינו מיצחק אביו שביקש לברך את עשו, כמו שכתוב (בראשית כז-א):

"ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני. ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי. ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי צידה. ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואוכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות".

והנה כאשר שמעה רבקה שיצחק רוצה לברך את עשו שרימה אותו כל ימי חייו שהוא צדיק, כמו שכתוב (שם כה-כז): **"ויהי עשו איש יודע ציד"**. ופירש רש"י: **"יודע ציד, לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות"**, פקדה על יעקב להציל את הברכות מעשו הרמאי.

אולם יעקב נתמלא פחד שמא יכירנו אביו, לכן פעלה רבקה אמנו כמו שכתוב (שם טו): **"ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן"**, וכאשר שאל יצחק את יעקב (שם יח-יט): **"מי אתה בני, ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכורך"**. וכך הצליח יעקב להערים על עשו ולקבל את הברכות במקומו.

והנה ידענו גם ידענו כי הקב"ה מסבב כל הסיבות סיבב כך שיעקב יקבל הברכות ולא עשו, כמו שכתוב בפתיחת פרשת הברכות (שם א): **"ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות"**. ופירש רש"י: **"כדי שיטול יעקב את הברכות"**. וכן יש ללמוד ממה שכתוב (שם ה): **"ורבקה שומעת בדבר יצחק אל עשו בנו"**, ומפרש בתרגום יונתן: **"ורבקה שומעת ברוח קודשא כד מליל יצחק עם עשו"**. הרי ששמעה ברוח הקודש את דברי יצחק, ומזה השכילה להבין כי רצונו של הקב"ה הוא שתצווה על יעקב להיכנס לאביו כדי לקבל ממנו את הברכות.

"תתן אמת ליעקב חסד לאברהם"

אולם גם אחרי הידיעה הברורה שכך עלה ברצון הקב"ה שיעקב אבינו יקבל את הברכות ולא עשו הרשע, עדיין מוטלת עלינו משימת קודש למצוא ישוב לפליאה העצומה, הלא ידוע מה ששנינו בגמרא (שבת נה.): **"חותמו של הקב"ה אמת"**, אמר על כך היהודי הקדוש הרה"ק רבי יעקב יצחק מפשיסחא זי"ע, שהקב"ה בחר לעצמו חותם **"אמת"** כי אי אפשר לזייפו, שהרי מי שמזייפו ולו במקצת, הרי זה שקר ולא אמת.

והנה כאשר נתבונן נראה כי מכל האבות הקדושים, זכה רק יעקב אבינו להיות מוכתר בחותמו של הקב"ה **"אמת"**, כמאמר הנביא (מיכה ז-כ): **"תתן אמת ליעקב חסד לאברהם"**. ואמנם תואר **"אמת"** מתאים ליעקב כמו שכתוב בפרשתנו (כה-כז): **"ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אהלים"**, ופירש רש"י: **"יודע ציד, לצוד ולרמות את אביו בפיו. תם אינו בקי בכל אלה, כלבו כן פיו, מי שאינו חריף לרמות קרוי תם"**.

הרי לנו דברים ברורים, כי יעקב אבינו כבר היה בנערותו **"איש תם"** שאינו חריף לרמות, ומזה נשכיל להבין כי מה שנכנס לאביו וקיבל ממנו את הברכות ברמאות, הוא רק אחרי שפקדה עליו רבקה אמו (כז-ח): **"ועתה בני שמע בקולי לאשר אני מצווה אותך"**. וכבר הכיר בה יעקב שהיא בעלת רוח הקודש. אך לפי זה צריך ביאור להבין ביתר שאת, מה ראה הקב"ה שחותמו **"אמת"** על ככה, לסבב שיעקב אבינו שהוכתר בתואר **"אמת"**, יקבל את הברכות בדרך שהגדיר אותה יצחק (כז-לה): **"בא אחיך במרמה ויקח ברכתך"**.

תיקון השקר להשתמש בו כדי לגלות את האמת

פתח דברינו יאיר במה שמצינו ביאור נשגב על שאלות הללו, במשנתו הטהורה של ה"שפת אמת" (פרשתנו שנת תרל"ג ד"ה ענין), והנה הדברים בלשון קדשו:

"ענין יעקב שלקח הברכות במרמה והוטב בעיני השי"ת, יש ללמוד מזה כי כדי להשיג האמת, באמת רשאין לעשות על ידי ערמה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות יז.) **הוי ערום ביראה. פירש רש"י ז"ל, להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו, כיון שעיקר הרצון לבוא להאמת אינו בכלל שקר, ואדרבא זה תיקון השקר... שמערים כדי לבוא להאמת. כיון שעל ידי השקר בא להאמת מתקן השקר כנ"ל. ובוודאי בעולם הזה שנקרא** (ויק"ר כו-ז) **עלמא דשיקרא, היתה כוונת הקב"ה לבוא להאמת על ידי זה דוקא".**

וחזר על הדברים (שנת תרל"ה ד"ה חז"ל) בתוספת אזהרה חמורה, שלא להתדבק בשפת שקר יתר על המדה, משום שהוא עלול להשתמש בו אפילו כשאינו נצרך לשבור את השקר:

"חז"ל דרשו (זוה"ק פרשת תולדות קמג.) **הפסוק** (תהלים קכ-ב) **הצילה נפשי משפת שקר, על יעקב אבינו ע"ה בעת שהוצרך לומר** (בראשית כז-יט) **אנכי עשו בכורך, כי שקר אין לו רגלים... אבל הצדיק שדבוק באמת, אף שנצרך להשתמש לפעמים גם בהשקר, כמו שאיתא** (יבמות סה:) **מותר לשנות מפני דרכי שלום, שמי שמכוין להאמת ואינו מדבק עצמו בהשקר, יוכל עוד על ידי זה לבטל השקר, כי עולם הזה נקרא עלמא דשיקרא, ולכן**

נצרך לפעמים לתקן העולם על ידי השקר עצמו, רק שצריך לזה סייעתא דשמיא שלא להתדבק הרצון בהשקר ח"ו, וזה שאמר הצילה נפשי דייקא, שלא להתדבק בשפת שקר שמוציא מפיו".

יעקב אבינו אמר "אנכי עשו בכורך" כי הוא לקח את כל חלק הטוב שהיה בעשו

בדרך זו במסילה נעלה לבאר איך הקב"ה שחותמו אמת שמר על יעקב אבינו שמדתו אמת, שלא יצטרך לשקר כלל אלא כל מה שאמר היה אמת לאמיתה, ורק כלפי חוץ נראה כאילו הוא משתמש בשקר על ידי המעשה של לבישת בגדי עשו, על פי מה שמצינו גילוי נפלא במשנתו הטהורה של השל"ה הקדוש (פרשתנו תורה אור אות ז) שמבאר בדברי קדשו מה שאמר יעקב **"אנכי עשו בכורך"**, בהקדם לפרש מה שכתוב: **"ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן"**, והנה הדברים בלשון קדשו:

"והנה אמר הכתוב שרבקה בעצמה ובכבודה הלבישה את יעקב, ולא הלביש הוא את עצמו, ומדרך כיבוד אם לא היה לו לעשות, אדרבה חייב בכיבוד אב ואם, ואיזה כיבוד (קידושין לא:)**, מלבישו ומנעילו כו'. אלא יש סוד בדבר, יעקב ועשו היו תאומים לשתי סיבות, הא' שישאוב עשו זוהמת יעקב, והב' הוא שיזכה יעקב גם לנחלת עשו שהוא עולם הזה, עשו קיבל מיעקב הרע ויעקב קיבל ממנו חלק הטוב שלו, וזהו נשלם מצד רבקה שהיו מיוחדים בבנין שלה.**

זהו סוד שאמר בסוף הפרשה (כח-ה) **אם יעקב ועשו, וכתב רש"י איני יודע מה מלמדנו, אבל אני אומר שמלמדנו לימוד זה, שהיא האם הכוללת ומייחדת שניהם ליתן של זה בזה ובאופן שכתבתי, על כן היא בעצמה הלבישה אותו במלבושי עשו להיות לו מישוש כעשו, ואז יהיה גם כן לקבל ברכות עולם הזה השייכים לעשו, כי עשו יותר מוכן לברכת עולם הזה מן יעקב, ובזה בהשתנותו כמו עשו עשתה לו הכנה גם לקבל ברכות של עולם הזה.**

אבל עיקר מלבושיו הם היו בגדי חמודות, שהם בגדי אדם הראשון המורים על תיקונו, והם נעשים לו בגן עדן שלמטה המכוון נגד גן עדן שלמעלה. וזהו ענין ריח גן עדן שנכנס עמו, כי הוא ריח בגדים אלה, ומכח התלבשותו בבגדי עשו המורה על מה שינק מעשו הטוב המיועד לו, מצד שהיו תאומים בבטן אמו כמו שכתבתי לעיל, אז אמר באמת אנכי עשו בכורך עשיתי כאשר צויתני, והוא בענין שכתב הזוהר בפרשה כי תצא (דף רעו.) **על אסתר המלכה, שלא קרב אליה אחשורוש רק שידת כדמות אסתר, והפסוק אומר שאסתר היתה לו אהובה מכל הנשים, והיודע סוד התלבשות יבין הדברים על בוריין ודי בזה".**

ביאור דברי השל"ה הקדוש "והיודע סוד התלבשות יבין הדברים על בוריין"

דבר בעתו מה טוב להתבונן בדברי השל"ה הקדוש שמבאר מה שאמר יעקב ליצחק **"אנכי עשו בכורך"**, לפי מה שמבואר בזוהר הקדוש כי אסתר שלחה לאחשורוש שידה במקומה, וסיים את דבריו **"והיודע סוד התלבשות יבין הדברים על בוריין"**. ונראה לבאר דבריו על פי מה שהרחבנו במאמר לפרשת חיי שרה בדברי ה"עמודיה שבעה" (עמוד הראשון סימן ט) שהביא בשם רבינו האריז"ל, שעמד על מה שמבואר בזוהר הקדוש שאסתר שלחה שידה במקומה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"והאר"י זללה"ה (עץ חיים שער מט פרק ו) **הקשה על זה, כי איך יתכן שנתן הקב"ה שידה במקום אסתר ואחשורוש לא נגע באסתר, והלא דריוש המלך בן אחשורוש הוא נקרא בדרשות ז"ל** (ויק"ר יג-ה) **בן אסתר, וחכמים לא שוא ידברו. ותירץ הוא ז"ל, וזה לשונו כל אדם ואדם הוא מורכב מצד טוב ורע, ושניהם הם מתלבשין זה בזה, והם ממש כשני צורות של שני בני אדם, ודומים זה לזה ונכללין כאחד, אלא שחלק הטוב נקרא לבוש, וחלק הרע נקרא בגד מלשון** (ישעיה כד-טז) **בוגדים בגדו, ואותו הרע נקרא גם כן שד המחטיא את האדם והוא היצר הרע שבקרבו, וחלק הטוב הוא היצר הטוב שבו המרגיל את האדם בתורה במצוות ומעשים טובים...**

והיו מרדכי ואסתר יודעים להשתמש בשם המפורש ולחלק חלק הרע מן הטוב, וכן עשו והפרידו החלק הרע הנקרא בגד ושד מן אסתר, והיה נראה כאסתר ממש וכצורתה, ועם אותו חלק הרע היה מתייחד אחשורוש, והוא השידה שהניחו במקומה... ולפיכך נקרא דריוש בן אסתר, אף על פי שנולד מן השידה, כי אותה השידה היא מחלק הרע של אסתר".

מעתה יאירו עינינו להבין מעט מזעיר את דבריו הנשגבים של השל"ה הקדוש, כי כששמעה רבקה אמנו שיצחק אבינו אמר לעשו להכין לו מטעמים כדי שיוכל לברכו בברכת העולם הזה, השכילה להבין שיצחק דיבר אל חלק הטוב שבעשו, בחושבו שאם ימסור לו את הברכות אז יצליח להגביר את החלק הטוב שבו על החלק הרע ויהיה כולו טוב.

אולם רבקה שהכירה את מעשיו הרעים של עשו הרשע שאין לו שום רצון לשוב בתשובה, פעלה בחכמה להפריד את החלק הטוב שבעשו שנקרא **"לבוש"**, אלא שעל ידי שבחר עשו ללכת בדרכו הרעה בְּגֶד בלבוש קדוש זה להשתמש בו לדברים רעים. וזהו סוד הכתוב: **"ותקח רבקה את 'בגדי' עשו בנה הגדול 'החמודות' אשר אתה בבית"**, כי באמת הם בגדי חמודות מצד חלק הטוב שבו, אלא שעשו הפך אותם לבחינת **"בגדים"** מלשון בגידה, **"ותלבש את יעקב בנה הקטן" - "ותלבש"** דייקא, שהלבישה את החלק הטוב של עשו על יעקב שנעשה אצלו **"לבוש"** קדוש.

לכן כאשר שאל יצחק אבינו את יעקב (כז-יח): **"מי אתה בני, ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו**

ביאור דברי השל"ה הקדוש שהביא כי אסתר שלחה שידה במקומה, וסיים "והיודע סוד התלבשות יבין הדברים על בוריין"

של"ה הקדוש: יעקב אבינו אמר ליצחק אבינו אמת "אנכי עשו בכורך", כי רבקה אמו הלבישה אותו בחלק הטוב של עשו

רבינו האריז"ל: הטעם למצות כיבוד אב ואם כי לכל אחד יש לבוש מאביו ומאמו לקבל באמצעותם שפע גשמי ורוחני

רבקה הוציאה מעשו הרשע את הלבוש הקדוש שלה שהוא בבחינת "בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית"

כשנכנסה רבקה לאהל שרה קיבלה ממנה את כוחה להפריד את החלק הרע כמו שהפרידה שרה מעצמה ומאברהם

רבינו האריז"ל: יצחק אבינו אהב את עשו "כי ציד בפיו", משום שהיו בפיו נשמות רבי עקיבא רבי מאיר שמעיה ואבטליון

יעקב אבינו ביקש מעשו למכור לו את הבכורה כדי להוציא ממנו נשמות קדושות שהיו בבחינת בכור וראש של כל ישראל

"ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני". יצחק ביקש מעשו בנו הגדול מחלק הטוב שבו להביא לו מזון

בכורך עשיתי כאשר דברת אלי". כלומר עתה שאני לבוש בחלק הטוב של עשו, הרי אנכי ממש עשו בכורך חלק הטוב, שאליו דיברת וממנו ביקשת שיכין לך מטעמים כדי שתברך אותו, ולכן מכיון שאני לבוש בחלק זה ראוי שתברך אותי. נמצא שכל דיבוריו של יעקב היו אמת לאמיתה עד להפליא.

רבקה הוציאה מעשו את שני הלבושים שלה ושל יצחק שהיו טמונים בעשו

כעבדא קמיה מאריה רחש לבי דבר טוב להוסיף תבלין לדברי השל"ה הקדוש, על פי מה שגילה לנו מרן האריז"ל ב"לקוטי תורה" (פרשת וירא) דברים נפלאים בביאור הטעם של מצות כיבוד אב ואם, כי כל אחד מישראל יהיה מי שיהיה יש לו לבוש מאביו ומאמו, שכל השפע הרוחני והגשמי שהוא מקבל כל ימי חייו הם רק באמצעות שני לבושים אלו, והנה הדברים בלשון קדשו:

"כי אין לך אדם שאין לו נשמה מלובשת בלבוש נפש דעצמות אביו ואמו, וכל המצוות שהוא עושה הוא הכל על ידי אותו הלבוש שירש מאביו ואמו, ולבוש זה מסייעו לעשות מצוות כשהוא אינו יודע לעשות שהוא קטן, ובפרט כשהוא מגולגל כי עוונותיו אינן מניחין לו לעשות מצוה וצריך סעד לתמכו מזה הלבוש, וכן אם היא נשמה חדשה ולא הורגלה להיות בעולם הזה, באופן כי המסייע אינו רק זה הלבוש, ואפילו השפע שנותנין לו מן השמים הוא על ידי הלבוש הזה, וזהו ענין שותפות האדם ואשתו בבניהם.

ואמנם בזה תבין למה החמירה תורה לאדם להתקדש עצמו בשעת תשמיש, והוא שאם יקדש את עצמו אז ימשיך בנשמה לבוש קדוש אשר על ידו יזכה לעבוד השם, ואף על פי שיהיה נשמה גדולה צריכה אל קידוש אביו בשעת תשמיש, שאם לא כן אדרבה יהיה זה הלבוש מזיק לו דוגמת היצר הרע, נמצא אם הבן יחטא נחשבים עוונותיו אל אביו".

לפי דברי האריז"ל יפתח לנו פתח להבין מאמר חכמינו ז"ל בגמרא (קידושין ל:): **"תנו רבנן שלשה שותפין הן באדם, הקב"ה ואביו ואמו".** כי אין הכוונה בזה רק שהם ג' שותפים ביצירת האדם, אלא הם גם ג' שותפים בסיוע שנותנים מן השמים לאדם לעבוד את ה', כי הקב"ה נותן לאדם את הנשמה המסייעת לו לעבוד את ה', ואביו ואמו נותנים לו לבוש לנפשו אשר על ידו הוא מקיים את המצוות.

יצחק אבינו רצה למסור את הברכות ללבוש הטוב שלו שהיה טמון בעשו

הנה כי כן נשכיל להבין מזה כי גם עשו שהיה רשע גמור, וגירש על ידי עוונותיו את הנשמה שהיא חלק אלקי ממעל, כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת נח סב.) שעל ידי עוונות האדם מסתלקת הנשמה מן האדם, ונשארת בו רק הנפש הבהמית, עם כל זה עדיין היו לו שני לבושים טובים מיצחק אביו ומרבקה אמו.

לכן כשהרגיש יצחק שיש לעשו חלק טוב ממנו, רצה לברך את עשו בכל מיני השפעות טובות בעולם הזה, כי חשב שעל ידי זה יחזור למוטב ויעבוד את ה' כראוי. וזהו שמדגיש הכתוב **"ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות"**, שלא ראה את מעשיו הרעים, **"ויקרא את עשו בנו הגדול"**, שקרא ללבוש הטוב שבו מחלקו של יצחק מצד היותו בנו הגדול, **"ויאמר אליו בני"** דייקא, שדיבר לחלק הטוב מצד היותו בנו, **"ויאמר אליו הנני"**, עשו שהיה רגיל לרמות תמיד את יצחק מצד חלק הטוב שבו, אמר **"הנני"** מוכן ומזומן לשמש אותך בחלק הטוב שיש בי ממך, ולכן רצה יצחק למסור לו את הברכות.

אולם רבקה אמנו שהכירה את מעשיו הרעים של עשו, ורצתה להציל את הברכות של יצחק שלא יימסרו לו אלא ליעקב שראוי לקבלן, פעלה בחכמה להוציא תחילה מעשו את הלבוש הקדוש שלה, וזהו פירוש הכתוב: **"ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית"**, כלומר את הלבוש הקדוש שקיבל מרבקה בהיותו בנה, ומצד מעשיו הפך אותו לבחינת **"בגדים"** מלשון בגידה, **"ותלבש את יעקב בנה הקטן"**, שהלבישה את יעקב בלבוש הטוב שלה שהיה בעשו שנעשה אצלו **"לבוש"** קדוש.

והנה על ידי שהוציאה רבקה מעשו את הלבוש שלה, הצליחה להוציא ממנו גם את הלבוש של יצחק בעלה, ולהלביש שני הלבושים שלה ושל יצחק ביעקב, ולכן כתוב **"בגדי עשו"** בלשון רבים, כי בהיותם איש ואשה הרי דרכו של איש לחזור אחרי אשתו, כמו שדרש התנא האלקי רשב"י בגמרא (קידושין ב:): **"תניא רבי שמעון אומר, מפני מה אמרה תורה** (דברים כד-ה) **כי יקח איש אשה, ולא כתב כי תלקח אשה לאיש, מפני שדרכו של איש לחזר על אשה ואין דרכה של אשה לחזר על איש, משל לאדם שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי, בעל אבידה מחזר על אבידתו".**

על פי האמור ירווח לנו להבין פירוש הכתוב (שם כא): **"ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא ואמושך בני האתה זה בני עשו אם לא"**, כלומר האם אתה **"בני עשו"** שיש בו הלבוש שלי, שאליו דיברתי וממנו ביקשתי להכין לי מטעמים, **"ויגש יעקב אל יצחק אביו וימושהו ויאמר הקול קול יעקב והידים ידי עשו, ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שעירות ויברכהו, ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני"**, כי יעקב היה לבוש עם הלבוש הטוב של עשו שקיבל מיצחק אביו.

מעתה יאירו עינינו להבין כאשר שאל יצחק את יעקב: **"מי אתה בני, ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכורך"**. כלומר יש בי אותו חלק הטוב של עשו בכורך, שאליו דיברת להביא לך אוכל, ובהיות שכן הוא הדבר, **"עשיתי כאשר דברת אלי"**, שהרי דיברת לחלק הטוב של עשו שנמצא עתה בתוכי.

יומתק ליישב בזה מה שתמהו המפרשים, מאחר שיצחק רצה לברך את עשו בנו הבכור ולא את יעקב, מדוע אחר כך כשנתגלה לו שיעקב רימה אותו, לא רק שלא לקח ממנו את הברכות, אלא עוד הוסיף את הסכמתו באומרו (כז-לג): **"מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואוכל מכל בטרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה"**.

לפי דברינו יש ליישב הענין היטב, כי קודם הברכות היו לעשו הלבושים הטובים מיצחק ומרבקה, לכן רצה יצחק לברכו כי חשב שחלק הטוב יתגבר על חלק הרע, אך אחר כך כשלקחה רבקה כל הלבושים הטובים של עשו ונתנה אותם ליעקב שיתלבש בהם, נשאר עשו כולו רע בלי שום חלק טוב, לכן כשנכנס עשו ליצחק הרגיש בקדושתו שעומד לפניו עשו שנותר בלי שום טוב, לכן הסכים עם הברכות ואמר על יעקב **"גם ברוך יהיה"**.

רבקה קיבלה משרה את כוחות הקדושה להפריד את החלק הטוב מהחלק הרע

הנה מה טוב ומה נעים להביא סימוכין לדברי השל"ה הקדוש, שלרבקה אמנו היה הכח להפריד את החלק הטוב שבעשו ולהלביש בו את יעקב, ולהפריד מיעקב את החלק הרע שבו ולהלבישו על עשו, על פי מה שהארכנו במאמר לפרשת חיי שרה בשם ה"עמודיה שבעה" (עמוד הראשון סימן ט) עוד גילוי נפלא בשם רבינו האריז"ל, כי שרה אמנו הפרידה את החלק הרע שבה מהחלק הטוב, והחלק הרע שבה היא הגר שפחת שרה.

וזהו הטעם שמסרה שרה את הגר שפחתה לאברהם, כי לפני שנימול היה בו עדיין חלק הרע מצד הערלה, לכן רצתה שרה שהגר שפחתה תשאב מאברהם את החלק הרע שבו בלידת ישמעאל, ועל ידי זה ישאר אברהם אחרי המילה כולו טוב בלי שום רע, ואז יוליד משרה את יצחק כששניהם אברהם ושרה נקיים ומזוככים מכל רע.

והנה מקרא מלא דיבר הכתוב (בראשית כד-סז): **"ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו"**. ופירש רש"י בשם המדרש: **"האהלה שרה אמו, ויביאה האהלה והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו"**.

ונראה לפרש לפי זה מה שכתוב **"וינחם יצחק אחרי אמו"**, כי כשראה יצחק שכשנכנסה רבקה לדירת שרה אמו השפיע עליה המקום לקבל קדושתה של שרה, התנחם אחרי שרה אמו שהיה בכוחה להפריד את החלק הטוב שבה מהחלק הרע, וגם עזרה לאברהם להפריד את החלק הרע שבו על ידי שמסרה לו את הגר, כדי שיצחק יוולד כולו טוב בלי שום רע, התנחם יצחק כי רבקה שקיבלה את הכוחות של שרה, תזכה גם כן להפריד מצאצאיהם את החלק הטוב שלהם מהחלק הרע, ואמנם היטב לראות שהרי רבקה עשתה כך שהפרידה מעשו את החלק הטוב שבו ונתנה אותו ליעקב כדי שיקבל את הברכות מיצחק.

יעקב אבינו קנה מעשו את הבכורה להוציא ממנו את נשמות התנאים שהיו גנוזות בפיו

הבה נמשיך במסע הקודש לבאר לפי המהלך של השל"ה הקדוש מה שאמר יעקב ליצחק אביו **"אנכי עשו בכורך"**, וצריך ביאור להבין הטעם שהוסיף לומר ליצחק **"בכורך"**, שהרי גם באומרו **"אנכי עשו"** היה די בכך לרמז שיש בו חלק הטוב של עשו. ונראה שיעקב אבינו רצה לרמז בכך על ענין נשגב שמצד זה הוא ראוי לקבל את הברכות.

נקדים הקדמה יקרה ממשנתו הטהורה של רבינו האריז"ל ב"לקוטי תורה" (עובדיה), לבאר בפנימיות הענין מה שכתוב (כה-כח): **"ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו"**, ולכאורה יפלא איך טעה יצחק לאהוב את עשו ולא הרגיש בו שהוא רשע, וביאר הענין בדברי קדשו כי בפיו של עשו היו גנוזות נשמות ראשי ישראל: **"שמעיה ואבטליון, רבי מאיר ורבי עקיבא"**, שהיו בני גרים ויצאו מזרעו של עשו הרשע. וזהו שכתוב: **"ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו"**, שהיה לו ציד של נשמות קדושות הללו בפיו.

על פי האמור מוסיף האריז"ל לבאר כמין חומר מה שמבואר בתרגום יונתן (בראשית נ-יג), כי כשמנע עשו מהשבטים לקבור את יעקב במערת המכפלה, לקח חושים בן דן חרב וקטע את ראשו של עשו, ונתגלגל הראש במערת המכפלה ונח בחיקו של יצחק אביו, וגופו של עשו קברו בניו בשדה המכפלה ולא במערה: **"וְנָטַל סַיָּפָא וּקְטַע רֵישֵׁהּ דְּעֵשָׂו רַשִׁיעָא, וַהֲוָה רֵישֵׁהּ דְּעֵשָׂו מִתְגַּלְגֵּל עַד דְּעַל לְגוֹ מְעָרְתָּא, וְאַתְנַח בְּגוֹ עִטְפֵּהּ דְּיִצְחָק אֲבוֹי, וְגוּפֵיהּ קְבָרוּ בְּנוֹ דְּעֵשָׂו בַּחֲמַל כְּפֵילְתָּא"**. וצריך להבין איך זכה רשע זה שראשו יקבר במערת המכפלה.

אך לפי האמור הטעם לכך הוא, כי בראשו היו גנוזות הנשמות הקדושות של גדולי התנאים ראשי ישראל, כי גם אחרי שהוציא יעקב אבינו את הנשמות הללו מראשו של עשו בקניית הבכורה, הרי כלל גדול הוא שהקדושה משאירה רושם, כמו שפירש ב"אהבת שלום" פרשת ויצא מה שפירש רש"י (בראשית כח-י): **"שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם"**, שאפילו אחרי יציאתו מן המקום הרי הוא משאיר רושם מקדושתו.

ונראה לבאר לפי זה הטעם שהשתדל יעקב אבינו לקנות את הבכורה מעשו כמו שכתוב (כה-לא): **"מכרה כיום את בכורתך לי"**, כי יעקב השיג שעשו זכה להיות הבכור משום שבראשו היו גנוזות הנשמות הללו שהיו ראשי ישראל, לכן השתדל לקנות ממנו הבכורה כדי להוציא ממנו נשמות קדושות אלו שיתחברו עם בני ישראל להאיר להם בתורתם. נמצא לפי זה כי יעקב אבינו הפריד מעשו את הנשמות הקדושות שהיו בראשו, ואחר כך באה רבקה והוציאה מעשו את הלבוש הקדוש שלה ואת הלבוש של יצחק, ועל ידי זה נשאר עשו בלי חלק הטוב.

הנה כי כן זהו שאמר יעקב ליצחק **"אנכי עשו בכורך"**, כי לקחתי ממנו את כל חלקי הקדושה, כי מצד אחד קניתי ממנו את הבכורה להוציא ממנו את כל הנשמות הקדושות שהיו גנוזות בפיו, ומצד שני הוציאה רבקה את הלבוש הקדוש שלה ושל יצחק, לכן שוב אין מן הראוי לברך את חלק הרע של עשו, אלא לברך את יעקב שיש בו כל חלקי הטוב של עשו. וזהו הטעם שמעיד הנביא על יעקב אבינו באומרו **"תתן אמת ליעקב"**, למען דעת שכל מה שעשה היה בחותמו של הקב"ה שהוא אמת ותורתו אמת.

שבילי הרקיעא

"ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו"

הבטחת האריז"ל: "טוב לו לאדם שהוא חשוך בנים שיכוון בתפלתו בכוונה זו"

בפרשתנו פרשת תולדות (בראשית כה-כא): **"ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו"**. דבר בעתו מה טוב להתבונן במה שגילה לנו רבינו האריז"ל כוונה נשגבה בכתוב זה שראוי לכוון למי שהוא חשוך בנים ל"ע, וכפי שהוא מעיד בלשון קדשו: **"וטוב לו לאדם שהוא חשוך בנים שיכוין בתפלתו בכוונה זו"**. והנה הדברים בלשון קדשו:

"נודע כי שם אדנ"י במילואו [אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד] **הוא בגימטריא תרע"א. והנה ג' אותיות תר"ע** [מתוך ד' אותיות תרע"א] **נרמזו בג' אותיות עת"ר מן ויעת"ר. עוד יש בו שתי אותיות ו"י מן ויעת"ר, והם רמוזות באות א' של תרע"א שציורה ב' יודין עילאה ותתאה ואות ו' ביניהם.**

א

ונמצא כי ו"י של ויעת"ר הם ו' וי' תתאה של אות א' וחסר ממנה יו"ד עילאה,

ה

והיא סוד המזל העליון אשר משם נמשכים ובאים הבנים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (מו"ק כח.) **בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא.**

וזה סוד ויעתר יצחק, כי נתכוין אל יו"ד עילאה הנזכר שממנה נמשכים ובאים הבנים. וטוב לו לאדם שהוא חשוך בנים, שיכוין בתפלתו בכוונה זו שביארנו. ולכן לנכ"ח בגימטריא מזל"א, והם ג' הויו"ת שבו כנודע שהם בגימטריא מזל"א, כי משם הבנים באים כנזכר".

כל הנשמות נמשכות ממלכות שהיא שם אדנ"י

נרחיב לברר מקחו של רבינו האריז"ל, על פי מה שידוע כי כל נשמות ישראל נמשכות מהיחוד של קוב"ה ושכינתיה שהוא היחוד של זעיר אנפין ומלכות, כמבואר ב"עץ חיים" (שער יא פ"ו): **"דע כי כל העולם כולו מתנהג על ידי זעיר אנפין ונוקביה, וכמו שהם נקראו בנים של אבא ואמא, גם אנחנו נקראים בנים של זעיר אנפין ונוקביה בסוד** (דברים יד-א) **בנים אתם לה' וגו'"**. פירוש **"בנים אתם לה' אלקיכם"**, לזעיר אנפין שהוא השם **הוי"ה**, ולנוקביה שהיא המלכות הנקראת גם בשם **אלקי"ם**.

זאת ועוד ידוע כי המלכות נקראת בשם **אדנ"י** מלשון **"אדנים"** למשכן, כי היא מקבלת את הנשמות והשפע משם **הוי"ה** שהוא הזעיר אנפין, באופן שלידת הנשמות היא דרך המלכות משם **אדנ"י**, ומטעם זה נקראת המלכות **"כנסת ישראל"**, כי היא כונסת בתוכה את כל הנשמות, כמו שכתב ב"שערי אורה" (שער א):

"ובראש כל העיקרים שמסרנו בידך יש לנו למסור בידך קבלה, כי בכל מקום שתמצא לרבותינו ז"ל שמזכירין כנסת ישראל, היא זאת המדה הנקראת אדנ"י ונקראת שכינה ושאר כל השמות שאמרנו, והיא המחזקת בה כל קהל ישראל ובה מתכנסים ומתקבצים".

והנה מה שכתב על כך הגה"ק בעל "בן איש חי" בשו"ת "רב פעלים" (או"ח סימן א): **"עתה אודיעך כי המלכות העליונה הנקראת בשם שכינה כאמור, הואיל דהנשמות של ישראל נולדות ונמשכות ממנה, גזרה חכמת האלוק יתברך לטובת ישראל ולטובת העולם, שיהיה נמשך חלק ממנה לשכון בזה העולם התחתון".**

המשכת הבנים משם אדנ"י במילואו אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד בגימטריא תרע"א

בדרך זו במסילה נעלה לבאר בזה מה שמגלה לנו רבינו האריז"ל סוד הכתוב **"ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא"**, על פי מה דאיתא בתיקוני זוהר (הקדמה טו:) כי אות **א'** מורכבת מג' אותיות **יו"י**, אות **י'** למעלה בצד ימין, אות **י'** למטה בצד שמאל, ואות **ו'** באמצע בקו אלכסון המקשר בין ב' יודי"ן , וג' אותיות **יו"י** מספרן שם **הוי"ה**.

א

הנה כי כן מגלה לנו האריז"ל כי כאשר שם **אדנ"י** הוא במילואו שעולה בגימטריא **תרע"א**, אז זוכים לבנים מן האות **א'** מהאות **י'** העליונה שהיא בבחינת מזלא שמשם נשפעים בני חיי ומזוני, כמבואר בגמרא **"בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא"**, אבל מי שהוא חשוך בנים ה' ישמרנו ויצילנו, הרי זה משום שיש פגם באות **א'** שהיא חסרה **י'** העליונה, ונשארו מן האות **א'** רק ב' אותיות **ו"י**.

ה

וזהו סוד **"ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא"**, מילת **ויעת"ר** יש בה ג' אותיות **עת"ר** מד' אותיות **תרע"א**, וניתוספו להן ב' אותיות **ו"י** של **ויעת"ר**, לרמז על האות **א'** שנחסרה ממנה האות **י'** העליונה, ונשארו רק ב' אותיות **ו"י** שיחד עם **עת"ר** הוא צירוף **ויעת"ר**, וזהו שכתוב **"ויעתר יצחק לה'"**, שהתפלל על אותיות **ויעת"ר** שישלים הקב"ה את **י'** העליונה של האות **א'**.

שבילי הרקיעא

ונראה להוסיף אף שאינו מפורש בדברי האריז"ל, שכוונתו לפרש בזה **"ויעתר יצחק לה'"**, שהתפלל להשלים את האות **א'** בג' אותיותיה **יו"י** בגימטריא **הוי"ה** כדי להמשיך משם בנים, **"ויעתר לו הוי"ה"**, שהשלים הקב"ה את השם **הוי"ה** בג' אותיות **יו"י** שעל ידי זה האירו עליו כל ד' אותיות **תרע"א** של שם **אדנ"י** במילואו, **"ותהר רבקה אשתו"**.

נפלא לבאר בזה הרמז שהביא ב"אמרי נועם" פרשת ויצא (אות יג) בשם ה"מגלה עמוקות" בפסוק (בראשית כח-י): **"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" - ויצ"א** נוטריקון **ו'ירא י'עקב צ'ורת א'לף**. לפי דברי האריז"ל יש לבאר הכוונה בזה, כי כשהלך יעקב לחרן להעמיד שם את כל בית ישראל, צייר לפניו את האות **א'** של השם **אדנ"י** במילואו שמשם ממשיכים בנים, כמו שעשה יצחק אביו כשהתפלל על רבקה להוליד את יעקב עצמו.

ביאור דברי האריז"ל בענין נכ"ח בגימטריא ג' פעמים הוי"ה כמנין מזל"א

הבה נמשיך להתבונן בדברי האריז"ל הנ"ל, שהוסיף לפרש מה שכתוב **"לנכח אשתו"** בלשון קדשו: **"לנכ"ח בגימטריא מזל"א, והם ג' הויו"ת שבו כנודע שהם בגימטריא מזל"א, כי משם הבנים באים כנזכר"**. וכוונתו בזה על י"ג תיקוני דיקנא, ששורשם מג' שמות **הוי"ה** שיש בהם י"ב אותיות, ועם הכולל הרי י"ג מדות של רחמים, המסתיימות בשתי המדות **"נוצר" "ונקה"** הנקראות **מזל"א** בגימטריא ג' פעמים **הוי"ה**, ופירוש **"מזלא"** הוא מלשון **"יזל מים מדליו"**, שנוזל משם שפע של בני חיי ומזוני.

כעבדא קמיה מאריה נראה לבאר כוונה זו בדרך עבודה, על פי הקדמה יקרה מאירת עינים ממשנתו הטהורה של רבינו האריז"ל ב"שער המצוות" (פרשת שלח לך ד"ה איסור) בענין קדושת שמירת העינים, והנה לשון קדשו:

"איסור ראיית העין. כתיב (במדבר טו-לט) **ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו', וכתיב** (משלי ד-כה) **עיניך לנכח יביטו וגו'. דע כי בכתוב הזה נרמז ענין מה שהיה נוהג רב, שלא היה מוציא ראיית עיניו חוץ לד' אמות, ונודע שאין הסתכלות העין רק או לפניו או לשני צדדין, כי ודאי שבהיות האדם מהלך אינו מסתכל לאחוריו והולך, ובשלשה צדדין אלו צריך שלא יושיט עיניו חוץ לד' אמות.**

נמצאו ג' פעמים ד' הם י"ב כמנין ג' הויות, אחת לפניו ואחת לימין ואחת לשמאל, וכל הוי"ה יש בה ד' אותיות שהם ד' אמות, ולכן לא יושיט עיניו חוץ מהם אלא תביט ותסתכל בג' הויו"ת אלו". הוסיף על כך רבי שמואל ויטאל בהג"ה: **"וזה שאמר הכתוב עיניך לנכח יביטו, רצונו לומר לנכ"ח ג' הויות הנזכרים העולים גם כן בגימטריא נכ"ח, שם יביטו עיניך ולא חוצה להם".**

המקדש את עיניו להסתכל רק בד' אמות מג' צדדיו זוכה להמשיך בנים ממזלא

רעיון קדוש זה בתוספת ביאור מבואר ב"לקוטי תורה" לרבינו האריז"ל על הפסוק (משלי שם): **"עיניך לנכח יביטו"**, כי על ידי כוונה זו בג' שמות **הוי"ה** זוכים לעורר מזלא עילאה שמסוגל לבני חיי ומזוני:

"עיניך לנוכח יביטו. הוא סוד מה שאמרו בגמרא (רש"י מנחות קי. ד"ה שימי את) **על רב שלא הסתכל חוץ לד' אמות, והנה אין הושטת העין רק לג' צדדים, שהם פנים וב' צדדים, כי שם צריך שלא יסתכל חוץ לד' אמות. והנה ג"פ ד' הן י"ב אמות נגד ג' שמות הוי"ה שהן י"ב אותיות, והנה ג' הויות ג' פעמים כ"ו עולה כמנין מזל"א.**

וזהו עיניך לנכח יביטו, כי נכ"ח גימטריא ג' הויות כנ"ל, שלא יושיט עיניו רק ג' פעמים ד' אמות שהן ג' הויות שעולין נכ"ח. וזהו ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, כי בני חיי ומזוני במזלא תליא, כי ג' הויות עולין מזל"א ונכ"ח, וזהו לנכח אשתו, כי התפלל על בנים שהן במזלא עילאה גימטריא נכ"ח, כי משם הבנים באים".

נמצינו למדים מדברי רבינו האריז"ל דבר נפלא, כי המקדש את עיניו בכל דרכיו באופן זה, שהוא מסתכל רק בג' פעמים ד' אמות שבשלשה צדדיו ימין שמאל ואמצע, והוא מכוון לייחד ג' פעמים השם **הוי"ה** אשר הם עולים בגימטריא **מזל"א**, הרי הוא זוכה לבני חיי ומזוני אשר על כך אמרו חכמינו ז"ל: **"חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא".**

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו – לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com